
Školné je alibi škrtní penez pro vysoké školy

Školné je alibi škrtní penez pro vysoké školy



6.2.2012 Profit Strana 28 Rozhovor, autor: Jan Stuchlík

Vidíme, jak dramaticky se zhoršuje politická kultura v zemi. To posiluje naši obavu, že reforma vysokých škol umožní nepřijatelný vliv politiku na chod vysokých škol, říká Jakub Fischer, předseda Rady vysokých škol a prorektor Vysoké školy ekonomické v Praze.

* Zástupci vysokých škol si stěžují, že s nimi ministerstvo školství o věcném záměru zákona o vysokých školách dostatečně nekomunikuje a o věcném záměru zákona o finanční pomoci studentům s nimi nemluví skoro vůbec. Víte, jaké znění těchto věcných záměrů bude nakonec ministerstvo předkládat k projednání do vlády?

Vycházíme z toho, co je na stránkách vlády. Celý rok 2011 se scházely na ministerstvu školství pracovní skupiny, kde byly zastoupeny Česká konference rektorů i Rada vysokých škol. Postupně se upravovaly jednotlivé verze věcného záměru zákona o vysokých školách. Rada z těch závěrů už byla pro vysokoškolské reprezentace přijatelná. Jenže na konci listopadu přibily do návrhu další věci bez konzultace s námi a materiál byl velmi rychle odeslán do vnějšího připomínkového řízení. Věcný záměr zákona o finanční pomoci studentům byl do vnějšího připomínkového řízení odeslán bez jakékoli konzultace.

* Ve vnějším připomínkovém řízení se ale můžete k návrhu vyjádřit.

Vysokoškolské reprezentace v něm byly zařazeny jako mimořádné připomínkové místo. To jim ale dává velmi krátký termín k vyjádření. Navíc pokud uplatní zásadní připomínku a ministerstvo ji neakceptuje, pro jednání ve vládě nebude zaznamenán v daném místě věcného záměru takzvaný rozpor.

* Co vám na věcných záměrech nejvíce vadí?

Akademická obec je především rozladěna způsobem komunikace ministerstva školství. I proto se ta situace vyhrotila. Považuji teď za klíčové si sednout zpátky k jednacímu stolu a i v rámci Rady vysokých škol si rozdělit, které připomínky považujeme za závažné a které za méně závažné. Na jednání s ministerstvem jdeme 8. února.

* Co se v listopadu dostalo do věcného záměru zákona o vysokých školách, že s ním nyní vysoké školy nesouhlasí?

Některé body se začaly zbytečně upřesňovat. Diskuze do listopadu vedla k zobecnění věcného záměru. Konkrétní debata se měla vést až k jednotlivým bodům v rámci přípravy paragrafového znění zákona. Nakonec tam ale ministerstvo některé detaily přidalo. Třeba kdo bude jmenovat akreditační komisi nebo kolik bude mít akreditační komise členů. V případě akreditací je to škoda, protože debata vypadala nadějně. V akademickém světě převládá názor, že se systémem akreditací se něco stát musí.

* Vysoké školy se bojí také ztráty akademických svobod, zejména v souvislosti se zřizováním rad veřejných vysokých škol a volbou rektorů. Jak vážný je to problém?

Na to se dá pohlížet ze dvou úhlů. Jedním je, že zavádění vnějších prvků řízení škol, tedy že třetinu rad má jmenovat ministr, s sebou nese rizika komercionalizace a politizace vysokých škol. Nicméně určitá rizika vyplývají i ze stávajícího stavu. Sám za sebe se nebráním zavedení nějakých vnějších prvků při řízení vysokých škol, ale rizika z politizace vysokých škol jsou výrazně větší než třeba před třemi či čtyřmi lety. Politická kultura se za tu dobu výrazně zhoršila.

* Jak by se politizace mohla projevit?

Jde o způsob volby rektora. Vysoká škola je pro potenciálního zájemce o její řízení, který nemá úplně čestné úmysly, velmi lákavou institucí. Škola velikosti pražské Vysoké školy ekonomické má ročně přes půl miliardy zaručeného obrátu.

* Na druhou stranu dnešní stav, kdy se třeba fakultní akademické senáty stávají místem mocenského boje jednotlivých kateder, také zájmům vysoké školy neslouží.

Proto jsem říkal, že rizika jsou spojená i se zachováním stávajícího systému. Akademický senát nemá často dostatečný mandát voličů, protože účast ve volbách je malá. Pak tam samozřejmě může dojít k mocenskému a finančnímu boji. K tomu je třeba přidat, že dnes se na některých fakultách řídí všechno tak nějak samo. Místo aby děkan řídil katedry, tak katedry přes akademický senát řídí děkana. Což nevede ke zvyšování kvality akademické činnosti. Musíme prostě zvážit všechna rizika obou variant řízení vysokých škol.

* Je motivem protestů také dopad reformy na financování vysokých škol?

Ne. Přesun ve financování od kvantitativních ke kvalitativním parametrům se už děje. V rámci stávajícího zákona se 80 procent rozpočtu přiděluje podle počtu studentů a nákladnosti studia a 20 procent podle ukazatelů kvality a výkonů. Navíc největší kritické hlasy vůči reformě jdou z Univerzity Karlovy a Českého vysokého učení technického, které určitě neprodělávají na tom, že se přechází na financování podle kvality.

* Právě převaha financování podle počtu studentů ovšem vedla v minulosti k masovosti vysokoškolského vzdělání a k poklesu kvality výuky.

Ano, ale to není problém vysokých škol, ale ministerstva školství. To si v minulosti tuto masifikaci objednalo, když začalo platit školy podle počtu studentů. Teď si všichni všimli, že tento systém už přerostl určité meze. Takže se správně začaly snižovat limity pro počty studentů zapsaných do prvních ročníků. Ovšem ministerstvo se už nehlásí k financování těch studentů, které si objednalo dříve. Během posledních pěti let se průměrné výdaje státu na jednoho studenta snížily ze 72,5 tisíce na 60,5 tisíce korun.

* Jak by se financování mělo změnit?

Uvažuje se o zavedení kontraktového financování. Vysoká škola bude mít se státem několikaletou smlouvu, kde se zaváže k výchově určitého počtu studentů, ale také ke splnění určitých kvalitativních parametrů, a stát za to škole poskytne určitou částku. Jenže to odmítá ministerstvo financí. Nechce se pevně zavazovat k výdajům do budoucích let.

* Pokud bude existence vysoké školy závislá na tom, jestli s ní stát uzavře tuto smlouvu, není to větší riziko pro politizaci vysokých škol než například způsob volby rektora? Samozřejmě by se muselo v zákoně pečlivě upravit, jak v takovém případě postupovat. Ale dokonalý není ani ten dnešní systém rozdělování peněz vysokým školám, který zatím funguje korektně. Klidně se může stát, že ministerstvo natolik změní parametry rozdělování prostředků, že to některé školy odnesou.

* Proč se obáváte, že případné zavedení školného povede k dalšímu snižování objemu peněz ze státního rozpočtu pro vysoké školy?

Protože tyto prostředky už teď klesají. Za poslední tři roky klesl celkový rozpočet vysokých škol o tři miliardy korun, to je asi o 12 procent. Podle střednědobého výhledu mají tyto prostředky dál klesat. Ministerstvo by si další i výraznější pokles rozpočtu snadněji obhájilo tvrzením, že školy jsou v pořádku, protože vybírají školné.

* Jak by školné mělo v ideálním případě z pohledu vysokých škol vypadat?

Původní idea odloženého školného byla pro finanční řízení škol nestravitelná. Dnes se už ve věcném záměru zákona objevuje správná myšlenka, že školy dostanou peníze hned, a studenti je budou později splácet. Otázka je, jak bude systém složitý a drahý a nakolik ty peníze od studentů skutečně posílí rozpočty vysokých škol a nakolik se ztratí v administrativě školného. Nemyslím si, že jsme schopni v Česku vybudovat efektivní a levnou instituci, která bude tento systém spravovat.

* Myslíte si stejně jako kritici školného, že školné je šité na míru bankám, které jako jediné na něm vydělají?

Tomuto argumentu úplně nerozumím. Administrování půjček jsou určitě banky schopny udělat mnohem efektivněji než nějaká státní instituce, jejíž chod bychom stejně platili my všichni.

* Ministr Dobeš se nechal slyšet, že s akademickou obcí chce dál jednat, ale na znění věcných záměrů už nehodlá nic měnit. Má v takové situaci cenu dál jednat?

Byli jsme ujištěni náměstkem pro vysoké školy Ivanem Wilhelmem, že jednání smysl mají. Že budeme diskutovat o rizicích návrhu a že pokud se rizika ukážou jako velká, budou zapracována do jednání vlády o věcném záměru zákona.

* Jak důležité je měnit věcný záměr zákona, když konkrétní věci se budou dojednávat až při tvorbě paragrafového znění?

Věcný záměr je závazným východiskem pro přípravu paragrafového znění. Takže bychom se neradi nechali teď uchlácholit, že se vše projedná při přípravě paragrafového znění. Pak bychom mohli za čtyři měsíce slyšet, že o něčem se už diskutovat nebude, protože je to takto ve věcném záměru. Vzhledem k tomu, jak se postoj politiků k reformě měnil, musíme být opatrní.